

Adultery, Marriage, Initiation.

1

0-16

Ngwanenyana go fihlela a nyalwa

Ge ngwanenyana a se no bagong o tlo lelwa bjalo ka bana ka moka. Ge matsatsi le mabaka a dutse a sutela o fihla sekeng seo a thomago go thoka matswele, gona fao ke gona ditaba di tswalega.

Ka morago ga lebakanyana ngwanenyana o thoma go raola. Ke mo ba bangwe ba rego ke go ipona goba go bona kgwedi (menstruation periods). Ge a hlagetswe ke taba ye, bagolo ba gagwe bao ba setsego ba tseba taba ye; ba mmita ba mmotsiea, mme o tlo ba hlalosea ka mo a lego ka gona.

Go thwe Raisibe ke kgopa o swanetse go tsena ntlong. Raisibe o tlo fetsa lebaka le le lekanago matsatsi a supago a le ka ntlong.

Se se diregago kamo ntlong.

Ka tumelo ya se gageso, ke gore ngwanenyana ge a raola go na le mosimanyanawa thaka ya gagwe yo a mo direlego gore a raole. Ke fao ge a le ka mo ntlong o mekgwana-kgwana go fihlela a bololla mosimane yo. Le ge mosimane yo a se gona, bjalo ka ge go raola e le hlago, o swanetse go no bolela leina la yo mongwe. Bjale ge mosimane yo o tlo kwa ka letsatsi le lengwe a botswa gore a bolaele ngwana nonyana. Ge a sa lemoge o tlo hlalosea gore na ke go reng. Ka go dira bjalo ba mo tsibisa gore mosetsana o boletse leina la gagwe.

Gape go na ka mo ntlong, mosetsana o bogiswa dikoma, o bile o rutwa melao ya sesadi. Go a binwa o a betwa o a bintswa o a opelelwa.

2

Melao ka ntlong.

Kgopa e bontshwa gore go raola fa, ka pontsho ya gore ke mosadi o phethegile a ka ima ge a ka kopana le monna goba mosimane yo a phethegilego bjalo ka yena.

Gape le gona o lemoswa gore a se ke a robala goba a ikutswa le monna kapa mosimane, kapa lesogana ge e le gore o ile kgwedding (during menstruation) ka gobane a ka khutla motho yo gomme a hwa.

RM/

Ge a ka diregelwa ke kotsi ya mofuta wo o swanetse go bontsha monna yo taba ye, mme a mmotse sehlare.

Sehlare ke se, ngwanenyana o tsea kgwedi ye (blood) a laela mosimane gore a rotele moroto goba yena ngwanenyana o rotele moroto a hlakantsa le kgwedi a fa mosimane a nwe. Ge a nwele ke moka o fodile le ge e ba o be a setse a thomile go lwala.

Ge mosimane a lwala bolwetsi bjo ga rote, ga ye kgakala. Gape kgopa a rutwa gore ge a ka imiwa ke motho yo mongwe ga swanela go hlwa a sa robala le yo mongwe gape, ka gobane a ka mo khutla, mme ge a mo khutlile ka mpa ga go na sehlare. Monna yo o swanetse go hwa.

Gape le gona o bontshwa gore ge e ka re e le moimana, a goma tseleng (miscarriage) ga a swanela go robala le monna, le go e ka ba monna wa gagwe ka gobane a ka mo khutla. Ye taba le yona ga e na sehlare. Le gona motho yo ga hlwe matsatsi o hwa le sefale. (immediately).

3 Ge mosetsana a ka lalwa mpa ke mongwe o swanetse go monna wa a ka robala le yena ka go se tsebe o swanetse go bitswa (die). Gape ge basetsana ba babedi ba tlotlola le monna o tee, ge yo mongwe wa bona a lwala, yo mongwe yola wa go se lwale a se ke ya go monna. Ke gore a ka godisa bolwetse. Goba ge a lwala kudu, a ka a napa a bitswa.

Gape le gona, ge yo mongwe wa ba babedi bao e ka ba motswetsi, yo mongwe yo a se ke a ya go mona. Gobane yola wa motswetse, ge a ka kwa fela, lentsu le mogadikana yo wa gagwe ke moka ke lehu. Ke thuto yeo kgopa e fiwa lebaka ka moka ge e le ka mo ntlong. Basimane le bona ge ba le morotong ba lemoswa taba ye kudu ka maatla.

Kgopa e tswa ntlong.

Mohla kgopa e feditse matsatsi a supago, bjale a swanetse go tswa ntlong. Tsatsing leo banna ka moka le basimane ba kitimiswa gore ba se ke ba bona koma ye. Ba bethwa ka dithupa.

Go tlo ba go dirilwe mabjalwa a mantsi. Ge banna ba tshabile kgopa yeo, e apeswa mantlakalana mme ya fiwa seletswana sa magagane (battle axe) ka fao basadi ba tlo thoma go e opelela, ba tlala go se botse.

RM/

4

Ke moka ba tswa ka lesoro ba leba mmotong gona mo, go tlo
hlwa go binwa montlakalana. Banna bona ba hlaletse ba le mebotong.
Lentlakalana, le tla le re: Kgetholo! Le lebile banneng ya banna
ya anaga motalane. Ge go fedile fao, go iwa nokeng gwa hlapiwa
yaba mogobo gwa thwa gae. Lehono go fedile banna ba ka boya gae.
Ba fiwa mabjalwa; ke monyanya o mogolo.

Kgopa ye e tlo fetsa matsatsi e sa boledisana le banna goha
masogana a o ropelego. Ge e le masoboro ona ga go na molato.
Ba ba ratago go mmoledisa ba swanetse go mmula molomo ka maseka
le meruka.

Mogongwe e kaba a setse a rupile ka gore ge e le go rupa basa-
di ba no rupa e sa le ba ba nyenyane. Ge a se se a rupa a swane-
tse gore a ye go ropa a kgone a e tla go tsewa.

Basadi ka rupa.

Bona ba rupa gae, kgong ya mosate. Ge bodika bo se se bja
tswa le bjale bo ka se tsewe. Go binwa dikosaat mo kgorong ya
mosate le gona go rutwa melao ya se sadi mabapi le hlomphe le boe-
tswaro. Ngwale o kgona go tla ka gae ga bo mme a ba a boela
kgorong.

Diaparo tsa bona ke dilegaleno ge ba hlakana le monna ba wa ka
lekgwele mme ba lotsha ka fao molotshwe o tlo re "Botsha" Go
tsoga ba sepela.

Mohla ba ologa le bona ba tlola ka matsoku, ba ba ba beolwa.
Kwa mosate le bona ba boga dikoma, ba opela ge e le mantseboya e
bile ba rutwana dilwana-lwana.

5

Lebollo

Kgoro e ngwe le e nwe e na le mekgwa ya yona ya go phela.
Ke taba ye e thabisago go fahlogela thaka e tahetshe ge e dutse e
gola. Gona fao ge motho e lemogile, o tlo fela a ekwa bagolo ba
bona ba ba kotla ba re, "Ba saa le disa mphogo wa thipane".
Le bolaya dinonyana le (mnebu) mmebutla le sa swaetse banna.
Di tlo le tswa godimo ga nlogo mohla le ya go wela.

Aowa ke banna lehono ba ka wela. Noma ye ntswa ke ra motwana
yo e le lego mokgomana yo mogolo mme a filwe motwana mo elego yena

725

ntona. Le bona ba mosate ba ntsha koma go e na le mosimane yo a lekanego go wela. Ga go mofo yo a dulelwago go hlagisa koma.

Ge ditaba di le bjalo ra mmotwana yo ya tloga o tsea patla o leba mosate. O ya go kgopela serumula, ke gore dumelelo ya go wetse. Ge a dumeletse o boya ge mme a bitse pitso ka fao banna ba kgobokana.

Ge go rerilwe go nyakawa ngaka ya go tsea moroto. Ge tseo di phetegile basimane ba motse ka mokak ba kgokantshwa ba laelwa gore ba swanetse go ya go rema.

Ka le le latelago, basimane ba rwalelela dilepe, ba ya go hlwa ba rema dithate, ba aga kgoro ya mosate, e lego ya ra mmotwana.

Ka lona letsatsi le; ba swanetse go lala kgorong ya mosate. Go tla la go se botse go se bothakga, ba fokwa ke ngaka.

Ge gore phatlaa! Ba tswela mme mediti e ba dikile ka mathoko; go gobja mogobo go lebilwe morotong. Go opelwa, "Kgomo Madikana". Ge go dutse go sepelwa go gobja thaka ya mediti ntshasana kgong ka dithupa. A a nkgisana ga go botse go go bothakga.

6

Go fihlilwe morotong.

Lehono ditaba di ama ka go sele. Ba ra bo-ra-badia, e lego bakgalabje ba emela mediti ka maoto. Gona fao e tlo hlahlagana gwa lla moretlwa fela. Ge thaka ya mediti e patlilwe e tlo emela kgala.

"Banna!" Thaka, tshimane e tswara melomo. "Na lehono go tlang".

Aowa, bjale ke gona basimane ba thoma go boga koma.

Basimane ba kgobelwa go tee, mme thipana yo ba ba ba e hlwa ba mmotswa o fihlilwe ka gare ga sethokgwa kgaufsi le moroto, wo o setsego o theilwe ke ngaka, ka dipheko.

Thaka tshimane e tlo rafja ka o tee ka o tee e iswa go thipane.

Mosimane ga a fihle mo o dula godimo ga lefsikana le a ka go setulo. Sona setulo o ba a e hlwa a se botswa ka mehla ge a humanwe a dutse godimo ga setulo. "Mosaa! Setulo se tlo se dula na ka letsatsi le le ngwe".

RM/

Ge a re godimo ga sona kotsa! O makala a setse a kgaoletswe setsiba. Ge a be! Motho a mokhupetsa mahlo mme thipana a napa a mo lomisa koma ka thipa. E tla napa e le mosomo go fihlelela ka wa mafelelo.

Go na fao mosimane o a bokolela bjalo ka kgomo ge thipa e ja motho.

Gona mo go songwa ka molao. Go thongwana ka yena ngwana wa ka mosate yo koma e ntshitswego ka yena. Ka morago go tsena ngwana kgadi e kgolo. Go songwa bjalo ka le naneo la ba lesika la mosate ka go fetana ga bona, mme go feleletswa ka ba balata, goba bao ba tswago mehong.

7

Go dula ka morotong.

Ka morago ga ge thipane a feditse mosomo wa gagwe o tlo humana basimane ba ikemi makatla, ba hlafetswe ke naga e ka ke diphookwana mohla di tseneletswe ke thipane.

Lenono ke lebaka la gore ba tsene ka morotong. Gona fao tlo huna bana ba eme ka maoto ba aga legora le mesasana ya go robala.

Lehora le le agilwe ka mokwa wa bonagalo ya kgwedi ge e ena le matsatsi a mahlano.

Ka fao go hlabja sesipi e lego mollo ka polelo ya koma. Mollo owo! O gotswa ka gohlamantswa ya ba motepetepe wa go ya le sebopego sa leroga.

Bodika bo dula gare ga mollo le legora. Legora le bo dikaletsa ka nthago mme mollo wa ba ka pele. Lona legora le e bile ke mesasana ya bjona ya go robala.

Gona fao go tlo kgethwa gare mo e lego mosate. Gape bodina bohlo bawa ka mokgwa wa go fetana ka bogosing go fihlelela ka molata. Ka mehla mollo o swanetse go thoma mosate o kgone o neeletswa mathoko o hle.

Gape le gona, tsatsi le lengwe le lengwe ge bodika bo tsago goba bo goroga bo swanetse go kgobakana mosate mme bo hlabis tlou. (opele) (sebitso mosate).

Ge tseo ka moka di phetgile, basimane ba leelwa gare go tloga bjale polelo yeo ba bago ba e bolela gae ga e sa bolelwa mme go bolelwa polelo ya koma.

RM/

8

- a Ba rutwa gore mollo o bitswa sesipi.
- b meetse a bitswa matsana
- c bogobe bo bitswa mogare
- d nama e bitswa sekwalo
- e modika o bitswa moloi
- f maaka a bitswa mēmēmē
- g lesata le bitswa maduke
- h go lebelela go bitswa leihlo
- i go dula ke go hlaba thēkhē

Go a lewa

Fao bodika bo dula ka madulo mme bja bitse mogare. Ke gore bja thoma go hlaba tlo. Tlou ke ngwedi goba mollo. Go kwatangwa ka khuru e tee, gwa lebelelwa teko e tee, mme motsogo a dutse a phoswa pele le nthago (beating measure).

Ge go fedile fao, go kwatangwa ka dikhuru gwa bewa diatla komeng. Ke gore diatla di dula ka fase ga molomo bjalo ka mosadi a lesa ngwana.

Mediti e a bo gana bodika bjo mongwe le mongwe o lesa ba gagwe.

Ge diatla di le komeng, moditi yo mongwe le yo mongwe o ngwata bogobe a lokela ka diatleng tsa modika yo mongwe le yo mongwe ba swanetse go ja ka go kgahlametca.

Ge a file wa matho, o swanetse gore ge a e fa wa mafelelo e be yola wa mathomo o feditse.

Ge ba sa je kapala, go thwe ba nyapya. Ka fao moditi o tlo ya nabo ka sehlwara-hlwara, e be ya a boya nabo, a dutse a re, "A se mphoke, a se mphoke, mamotalane; mothama moloi". Ge ba dia yo e lego umago bodika, ke gore mokgalabje yo a salago nabjo kamehla, a bona gore ba nyapya, o inamisa mediti ka moka; mme fao ba tsee bogale bja go tsentsa sehlwara-hlwara. Ke fao se tlo mo fo-ka ka gohle. Modika ga swanela gore ke khotse. Ba swanetse go no ja go fihlela ba laelwa gore ba lahle ao a sa lego ka diatleng ge go bonwa gore ke khotse.

9

RM/

Ge go ka re go sa lewa motho yo mongwe a rogana gampe, goba ka tsa bootsa go thwe mafswere.

726

Ka-fao bodika bo lahla dijo ka moka, le go e ka ba ba be ba sa thoma go ja, mme motho yo o hlwesitse bodika le tlala. Ka fao o tlo bethwa ruri.

Ge dibonelo elego magobe a badika di fihla di swanetse go hlantlobja gore go e ba go ka ba le yo a loketsego melema gore a bolaye, modika yo a molebantshitsogo, se tle se bonale.

Ge se ka feta se se se sa bonwa modika yo a ka se jago o swanetse go se hlatsa, ka baka la gore badika ka moka ba beilwe ke ngaka ka dihlare gore ba se ke ba loiwa, le go eka ba ka mokgwa ofe.

Go a Robala go a tswagwa.

Pele go robalwa modito yo mogolo yo a sekego a e ya gae, o tswela ka ntle ga kgoro mme a hlabeletsa ka kosa. Ge a feditse fao a re "Sai! Sai". Ke gore robalang. Ka fao o tlo ba lerole le thunya eka ke ditola di tshabela meleteng. Ga go tla modika ga dumelwe go tsoga bosego a tswa ka lesoro. Se se tshabjago ke gore mogongwe a ka tshaba a ya gae. Ge go tsogwa le gona moditi yola o tswa gape ka lesoro a hlabeletsa a re "Pudi ya phoko ka tsoga ka tsoga ka ka hlahla leledu, mma modika tsoga gale modika o letse le tla phahla! Phahla! Ke gore tsogang, tsogang. Ge ba tsogile go tswa "Sebitso mosate". Mme go hlabje tlou o tsee, ke kosa ya bona e kgolo.

Ge go fedile fao bodika bo ikgoletsa melwana-lwana go fihlela e swarana e ba mollo a tee wa motepetepe. Ka morago go thwe "Baloi sakoni". Ke gore ba ka ya kgakala le go hlapologa. Ka morago ke go bitsa morago ke moka gwa lewa ge go fedile fao motho o tlo re "Kgetli!" Ke gore gabang mmele ya lena ka melora goba mogohlo (lime rock or white clay). Ka fao e tlo sala e le ba ba swana ba ratega.

Go a etiswa.

Ge go etiswa go hlabja melao go phadisanwa ka melao le ka go opela. Fela ga go opelwe k dikosa tsa gae.

Mediti e ruta badikana melao le ditabana tse dintsi tsa koma gore ba se ke ba hlowa.

RM/

Go dula

Modika o dula ka go hlaba thethe, ke gore o kwatama fase ke lerolo le tee mme a bea lerago godimo ga serethe sa leoto leo. Le lengwe leoto le gata fase mme khuru ya lona ya loka godimo. O swanetse go dula ka mokgwa wo kamehla. Ge bo lapile dula ka khuru yeo, moditi o tlo re "Mosato mosatola koma". Ka fao ba tlo khutse yeo khuru ba dula ka yela ya ye ngwe di tlo no khutsipana bjalo.

11

Lehu komeng

Ge modika a hwile, umagwe ga tsebiawe selo go fihlela mohla bodika bo aloga. Tsatsing leo ba tlo fihla ba re mo lapeng la bo mohu ba phsatla mogopo o ka go o ribibega.

Modika o tshabetse gae.

Ge modika a tshabile komeng banna ba ya go mo tsea mme ba tla ba umolaya. Ge ba sa dire bjalo ba swanetse go mo gafisa a ye le naga, ka gobane o bontshitse basadi dikoma.

Mosadi o bodika.

Mosadi go a ka re a sepele a wela bodika a swanetse go bolawa. Go thwe o bonetse banna dikoma.

Motswaledi.

Ge mothe a ka fihla morotong a sa tsebje o swanetse go hlaba molao wa go bontsha gore o bolotse. Ge a sa tsebe molao o swanetse go bontsha banna koma ye ya gagwe. Ge go humanwe gore ga se a wela o a bethwa, gomme, a napa a wetswa.

Dilo

Modika ga dumelwa go ja dilo tse nago le letswai, gape le gona ga dumelwa go nwa meetse; ka gore a ka tloga a hlataa gola a e ja le gona a ka ota.

12

Bo ya fetolelwa

Ge go bonwa gore bodika bo a raola (getting cured) bo thoma go fetolelwa ke gore bjalo bo ka ja dinama tsa go tswa gae le dilo

RM/

ka moka tsa matswai.

Tsatsing leo Mantlakalana a hlwa a bina le basadi ba eme mebotong ba hlalletse.

Fao ge o le kgole o tlo bona botse ge lentlakalana le thima-thimela le bina santikwe.

Ge lentlakalana le ka wa fase, banna ba ketima ba le pipa ka dijase gore basadi ba se ke ba lemoga gore ke motho. Gona fao banna ba tlo re basego gola bodika bo robetse ba ya ba rema thate ye, telele-telele ba e kgokelela mesalana ya mebutla koa nthleng. Thate ye e bitswa "Molakodu; mafefo".

Bjona bosego bodika ba tlo tsoawa ka tee ka o tee ba boga koma ye. Mosegare bao ba ratago ba ka e namela.

Ba aloga.

Mohla ba aloga go fiswa moroto. Dilo ka moka tseo di bego di dirwa di sala gona kwa tsa fiswa. Ga gona modika yo a swanetsago go lebelela morago. Ge moroto o se sa bonala go a dulwa gomme dialo tsa tlola tsa apara le ditsiba tse di botse tsa banna. Ge ba tlotse ka letsoku ba bile ba apere ba leba mosate. Go a gobja a se mekgolokoane a go botse

13

Mosate.

Ge ba le mosate ba hlwa matsatsi mme ba re ka bosego bjo bongwe ba ya go swara tau. Tau ye ke motho, mme swere thate yeo o rego ge a e hwidi-hwitsa a dira lecata le e kago ke mollo wa tau. Gona mo mafyaga a swara bothata.

Ka letsatsi le le latelago leo ba ya go thopa sefo nokeng gore ba tle ba humane leina. Ka fao ba ntsha lesogana goba a mabedi a lebelo. Ditswamathukhu di swanetse go mo kitimisa gore ba se tsie. Ge ba boya fao, ba boya ba hlopile, mme yaba tlola gape.

Ka la ka moswana bo mmabona ba tla tla ba swere meruka mme ~~mmangwe~~ mongwe le mongwe a supe ngwana wa gagse. Ba bangwe ga ba gakwe ke bana. Ge go fedile fao, ba phatlalala mongwe le mongwe o ya gae.

RM/

Ge ba fihla gao ba hlapiswa bjalo ka ba kgonyana. Ba fiwa maseka pele ba hlapa. Ba hlapiswa ke banenyana bao ba bego ba ba wetsa. Ke gore bao ba bego ba rwala dibonelwa.

14

Bootswa

Motseng wa ga Masoma e be e le motse wa seratlata. E se nyana e se tsogana e le lerole.

Bjalo ka ge bagolo-golo ba boletse ba re, "Legotlo le ka se kgotlele go lebana le dithotse la se diphure". Banna le basadi ba ga Masoma ba lemoga gore ge ba ka se dire melao ya bona ya tswanelo mabapi le bootswa, go ke se loke selo motseng wa bona.

Gwa rerwa gore banyana le masogana ba swanetse go kgetha monyane o le ofe le lesogana le fe le lefe ba swanetse go tsebja ke motse ka moka gore mokete o kgethane le mokete mme mokete le yena o kgethane le mokete bjalo bjalo.

Taba tsa se tle! Ka letsatsi le lengwe Raisibe yo a bego a kgethane le Setsi a ba hwetsa ke mokgalabja Nkokwane ba sa lalane. Aowa, ka gobane go be go tsebja gabotse gore ba babedi bao ba kgethane; gwa hlokega molato.

Gape ka lebaka le lengwe Mosima yo a bego a ropile a lalwa ke Kgabane yo e bego e le lesoboro. Molato wo ga o a ka wa ba wa iswa pele le ge e ka ba kgorong ka gobane go be go tsebja gabotse gore ge kgarebe e letswe ke lesoboro ga e sekwe.

15

Mpa yeo ya Mosima ga ya ka ya lefja le ge Mosima a be a imisitswe ke lesoboro leo gape, Raisetsa yeo a bego a baeleditswe ke Matsobane o ile a lalwa ke Kgati a yeo a bego a kgethane nae. Ka gobane Kgati a lailwe gore le ge a kgethane le Raisetsa, o swanetse go lemoga gore a mo lale ka hlokomelo mme a se ke a mo imisa. O ile a lefiswa dilo tse di sopago. Dilo tseo e be e le kgomo le pudi tse tshelalago. Seo ke sona seroto sa go lefa go fihlela le lehono.

Ka gobane matsobane a be a sa rata go tsee Raisetsa, dilo tseo ka moka di ile tsa ya ga bo Matsobane. E fela ge Matsobane le batswadi ba gagwe ba be ba se sa rata Raisetsa, Kgati o be a ka no mo tsee. Ka fao o be a ka se ke a lefa. O be a tlo no ntsha dilo

RM/

tša go nywala mme ba bo Raisetsa ba ntsha tša bo Matsobane ba ba lefela.

Molato wo o ile wa fetsisa ke meloko le batswadi ba Raisetsa, le ba Kgati le ba Matsobane fela, ka gobane Kgati a be a sa ganetse molato.

Go nka ba a ganetse, molato wo o be o tlo ya kgorong ya mosate.

Ka lebaka le lengwe Ngwako a lala Ramadimetsa, mme a mo imisa. Ka gobane ba babedi bao e be e le masoboro, molato wo ga e ya ka ya ba selo. Ke gore seo ga se molato ka gobane ba babedi ba e le masoboro.

Ka lebaka le lengwe Tabana yo a bego a tsere Masebodu, o ile a swara Kgalefi a letse Masebodu. Kgalefi o ile a lefiswa ka tabana a bego a nyaka ka gona. Taba ye e ile ya fetswa ke ba bararo bao ga mmogo le maditsela yo a ilego a rongwa go phuphutha.

Ga e le ditabeng ka moka nnete e hwetswang mpsading goba kgarebeng. Ga go nyakege dihlatse di beng e fe le e fe ya go lalwa ga mosadi goba kgarebe. Ga e le monna yena ga na boikarabelo.

16

Kua Moubeng.

Tabudi yo a bego a se se a wela o kile a lala Kgasana, yo kgarebe yeo e bego e rupile. Kgasana yeo ga a ka a lefya le gona ngwana wa gagwe o ile a bolawa. Gwa thwe e ngwana wa mpja.

Kgarebe ge e be imisitswe ke lesoboro e be e gobosa, ya tswewa ka mare; ya bitswa mpya le gona ya se sa tswa ke motho.

Kgarebe ge e ka senya gabedi, e lefya la mathomo fela. La bobedi go isa pele ga e sa lefya.

Ditsenyagalelo. Tša kgarebe yeo e se se go ya beeletswa di nyakwa ke batswadi.

Ga go motswadi le ka o tee yo a ratago gore morwedi wa gagwe a imisa e le gore a tle a humane leruo la mofuta woo. Ke dihlong tse bohloko ge morwedi wa motho a imiswa ka phššš.

Ke tšona tša bogolo-golo ge re re senollelwa ke bo-hlogo-putswa.

RM/

Ka lebaka le lengwe mogwera wa Tseke o ile a ratana le Kwena morwedi wa Ramaisela. Ge ba babedi bao ka kwane Tseke a tsibisa batswadi ba gagwetaba ye. Aowa, le bona ba kwana nae. Fela pele ba roma mmaditsela, ba ya motseng wa gabo Ramaisela. Ba sepela le metswalle ka moka ba seela bophelo bja batswadi bja Ramaisela le meloko ya gabo ka moka go tlogo hlolegong ya bona.

Ba rata go tseba ge e ka ba ga ba seleke, (loyane) ga bana dintwa ga se batho ba lesata, ba mphereferere. Ge ba seetse ba humane gore ke lesika la batho ba roma mokgalabje Kgatwane go yo ba kgopelela mpyanyana ga Temana, e lego atswadi ba Ramaisela.

Ba ga Temana ge ba kwele tseo ba tsebisa batswadi ba Tseke gore ba sa tla tsebisa ba ga Temana. Ge go sa le bjalo, ba tloga ba ya motseng wa gabo lesogana go yo latisisa tsa bophelo bja bo lesogana ka senkhukhung. Aowa, ba hwetsa gore ke lesika la batho ruri. Ka fao ba laetsa gore mmaditsela yola a boye. Ge a fihla ba mmege legogong ka ntlog mme ba mo tlotse ka makhura e le pontsho ya gore ditaba tsa gagwe di amogetswe.

Ka moswane ge a boela morago a fihla a di tshela ba k gabo Tseke gore ditaba di lokile.

Ka morago ba ba Temana ba sila fola ba roma mmaditsela wa bona a isa ga gabo lesogana. Fola yeo e le ya go bitse dikgomo tsa go nyala. Fola yeo ya taga ke mma Lesibe yeo e lego kgadi ye kgolo yabo lesogana.

18 Ka moso ba bo lesogana ba kgobakana ba rera go ntsha dikgomo. Gwa ntshwa kgomo tse hlano le dipudi tse pedi.

Ge tseo dilokile ke ge kwa ga Temana mabjalwa a bakgonyana a hlotlwa go se botse.

Gwa ntshwa bakgalabje ba ba supago ba go soka dikgomo le yo mongwe wa bo lesogana le makgatle wa gagwe. Ba babedi ba bona ga ba soka dikgomo. Ke bakgonyana. Ga e le monye bogwe yena o sala gae.

Dikgalabje tsa t ena tse tsa di rithimula di lebile ga bo monyana. Yaba kua ga bo monyana lesoro la go tsena ka kgoro le tswaletse le ile tidi-tidi.

Basadi ba lahlile mesese kgakala ba tsoteditse ba ponapona ba swere dipatla ba eme kantle ga lesoro. Ge dikgomo di fihla mokgolokwane wa lla! Basadi ba di batamela gore di se ke tsa tsena ka lesoro. Patla ya lla godimo ga kgomo le godimo ga motho. Banna ba go tlisa dikgomo le bona ba di tsene ka morago gore di se ke tsa retologa.

Ge kgankga e sa ja motho mokgalabje nong a tswa a lailwe, yo a bego a fihlile yo putsanyana ka letlalwaneng a sohla legora ka thoho a tsena, ka gare. Ge a tsene a soba putsanyanatsebe ya napa ya bea mokgosi. Ge bakgalabje ba bo monyana ba ekwa e lla la ntsha lentso ba re, "Le sa raka dife gona di setse di tsene ka ga."

Ntwa ya napa ya re gao! Lesoro la bulwa gomme tsa tsene. Mekgolokwane e se mekgolokwane. Aowa, tsa tsentshwa ka sakeng mme bakgonyana ba a lelwa magogo. Ka morago ba thoma go rera. Aowa! Tsax humanega di lekane, mme bakgonyana ba hlabiswa pudi. Ba beya ba tlotswa e le pontsho gore ba dumeletswa.

19

Mmathapana ba laela ba tloga, gwa sala mokgonyana yola a eme- tsego monye bogwe.

Lesogana le e lego mokgonyana le makgatle x ba swanetse go robala le makgarebe ka dikobo di tee. Ge banyana ba ka yo robala ka ntleng ye ngwe ke molato o mogolo. Ge ba sa phuphuthi, dikgomo di swanetse go boya.

Bjale ge e rile ge tseo ka moka di phetegile, ba bo lesogana ba roma mmaditsela go yo kgopela sego sa meetse.

Ge a fihlile a ka botswa gore a boele morago ka gore ba ga Temana ba swanetse go kgobokana pele. Aowa! Ka moso ge a boelela a botswa gore tsa lena re di kwele mme le swanetse go ntsha kgomo sa kgoro le tswetse (kgomo) goba tlosa-di-ropeng. Ba bo lesogana ba phetha taba yoo.

20

Banenyana ba apesitse meruka, ngwetse ya thoma go x laiwa. Ya ntshetswa dipudi le tse dingwe. Lehono diretwa, masapelo tsa lokiswa go re Ramaisela a aepole. Ga e le monna wa gagwe yena o e nwela mabjalwa kua ga gabo.

Bjale ngwetse e a tswa. Ge e fihla seferong ya emiswa gomme ba bo lesogana bao ba tlilego go tsea ngwetse ba ntsha selo.

RM/

Ge ba etswa ka lesoro ya busa ya ema. Kgaitšedi ya gagwe a ntsha lerumo a le hlaba fase, ba re go le hlomola ba le isa ka gae, ngwetse ya napa ya tloga.

Dinokana ka moka tseo ba etilego ba di tsela, ngwetse le bagobo b a ema ba ntshatswa selo gomme ba ba ba pepulwa.

Ba rile go ba fihla ba tsenela ka kgading e kgolo. Ka morago ga matsatsi kgadi ya dira bjalwa ya isa ngwetse ka gae.

Fao ke gona monna a kgone go go isa mosadi wa gagwe ka ntlong ya gagwe. Banenyana bao ba tšilego le ngwetse ba lala ba se se ba ja.

Ge go eša ba ya kgonyeng, go ba boya ba soletwa bogobe bja sephara. Ngwanenyana yo mong wa bona a bo papatla ka menwana yao e tlotsego matsoku.

Ka fao ba bo lesogana ba ntsha selo sa go phuphutha ka gobane ba nyana ba ngadile dijo. Gona ba thoma go ba opeela bjo bo botse. Ge go fedile matsatsi ba boela gae.

Ka morago gwa dirwa mabjalwa a go isa ngwetse ga gabo go yo tsholla bongwetse.

Pele Ramaisela a e ya malaong le monna wa gagwe, o ile a lekolwa ke bakgekolo. Ge be be a humane a kile lalwa o be a swanetse go gomisa mme dikgomo di boya. O iswa ka kgapana yao e phutswego lesoba ka fase la go bontsha babo gore pitša ya bona e pulegile.

21

Go nesa pula

Bagolo-golo ba re, "Mahlo ke diala ga tsee sa motho; go anegelwa ke go tingwa".

Kua ga mmankgodi kgaufsi le Setlaolo (Uitkyk) go diregile se: Bjale ke ge e le lebaka la go ntsha matsema, morena Mankgodi elego yena Komang-ka-nna; a gweletsa mangaka ka moka gore a tle go theola pula. Aowa! Letsatsing leo ba boya ka moka mangaka-thebele. Ba hlwa ba di gasa go se botse ba dutse ba supa mahlakori ao e tlogo hlomotsa gona.

Ka la ka moswana go go direlwe sepiri mme go agilwe mosasana o go beilwego pitša e kgolo ka gare ga ona; go apsilwe dihlang tsa go nesa pula, gwa romelwa banenyana va ditoka-matswele gore ba ye go kgelela meetse nokeng. Banenyana le basimane bao ba setsego ba

RM/

raotse ba ile ba ganetswa ka gobane ba setse ba silafetse ka tsa bootswa. Banenyana bao ba re go fihla nokeng ba titimetsa meetse ka dikgapana bjalo ka go ba be ba laetswe. Ge ba dutse ba titimetsa ba opela kosa ba re "Pula, pula se tla ka leru, pula ya bo ra-mo komana".

Ge ba tloga fa nokeng ba se lebelele morago go fihlela ba fihla mola pitseng ya dihlare. Ba tshollela meetse a le ka mo pitseng, motho e dutse a t huduwa. Ba gotsetsa mollo o mogolo mesi ya thunya gwa se be botse.

22 Ge meetse a lego pitseng ya go apoya pula a thoutle go ruthu-fala, basimanyana ba le ngatetsa tsibana. Ba tsea dithupa tseo ba di filwego ba di tloputya ka meetse a lego ka mo pitseng ya go apoya pula, mme ba kga meetse a ka lenaka. Ba kitima le mallwane yohla ya naga ya ga mmakgodi ba tsama ba go kgobakantsha dithole mafateng gohle ga ditela, (crossings and junctions) mme ba tsele mphoko e lego meetse a hlakantshitswego le dihlare a tswago ka pitseng yela ya go apoa dihlare.

Ge ba dutse ba opela bjalo, ba be ba goba mogobo wa go bitsa pula. Ge ba gahlana le motho; mosadi kapa monna kapa mang le mang o be a swanetse go ba fa mafitisa: E ka ba thobotsa, e ka ba nale, e ka ba moruka, e ka ba lesaka le tse dingwe. Ge a se na selo o a inamiswa ka moretswana.

Ge ba hweditse motho a sola pitsa, goba a anegile mohlaba, ba betha dilo tseo ka dithupa tse gomme ge e le magobe x ba je, ge e le mohlaba e arwalwa ya ya go dira mabjalwa mosate. A bitswa mabjalwa a mafitisa.

E rile gore basimane ba felelela go boya gae, leru la hloma ka leboya la thaba ya setlaola. Aowa, la boya le kgotlopetsa batswapong ba roka la ba fa modulo. Gwa lla mothotse gwa re, "tshakga-tshakga-a--!"

Ge go esa ya se be mokgolokwane ya ba kotse. Gwa hlabja nku ye ntsho yeo e be go e hlabiswa ngaka yeo e supilego lehlakori leo pula e tlo go hlaga gona.

Mokgwa wo ke wo e kilego ka bona ba ga Mmagabolo le bona ba nesa pula ka ona kosa ga Seolwana x sa Mmataladi; sekgopa banna matolo.

23 Taba ye e sa le e e ba gona bogolo-golong, mme le bjalo go bothata le go badumedi go kgoanana le tumelo ye. Ka baka la gore Modimo o bona kholofelo ya batho le tumelo ya bona mme a ba fe ka mo ba kgopelago ka gona le go ba dira e ke ga ba lebantsha yena. Taba ye e a diraga le lehono, bjale ka go ke swanetshitse ka se se diragetsego pele ga ka.

Ka fao ba dumedi ba ban si ba thoma go ba le megopolo ye mentsi. Ke gore ga ba tia dumelong ya bona, ka fao Modimo o sitwa go ba fa ka mo ba kgopelago ka gona.

Ke tseo di diregilego ga Mmankgodi ka selemo sa 1945, kgweding ya October.

Ke tsona tseo re di humanego go bo hlogo-putswa go ba senolla diphiri.

24

Dirato tsa dilo

Mmutla. Ke mmutla morwa Masekana lehu ke tshaba la thoka la mpya ke hwa ke kganyetsa.

Mphse.

Ke mphse ngwana Matime mollo. Ke paletse hlaga e feelela marobo.

Naga ya sala e fifetse ka pilo. Ga ke time ka dikala, meetse ke kgelela ka diphego.

25

Letsatsi

Ke mollo setingwe. Mabele ke fisa meeding maropeng ke ya ka malao.

Ngoedi le lefsifsi.

Lefsifsi malotala, ngwedi ke malahla o lahlile leho du kgwedi ya bosego.

Phuti.

Ke phutina boya nhla magola ka go ikilela.

Ntsakwe.

RM/

Ke ntsakwe mmutla legola ke paletse mampya mohla lesolo

lebaleng la ga Mapankole. Maphefo ke latsa kgo g; ke le nyatsiwa mmele mogale ka polong ke lesogana.

26

Setimela.

Ke tshutshu-makgale setimela se tsea kgang le pere kgang ya lala dipere. Ke motla le maswanyana masweu ma dula ditulo.

Sekapa.

Ke hlapi se ratha meetse fula. Meetse fula seilla tshila. Ga go tselwe, maleka ke likile ke tsetse mehleng ya bogolo-golo. Bo setimela le bo sefata naga ba wela ka dinko.

Mollo.

Ke mollo sedimo kobo ya marega. Ke malotala, ke latotse. Le bo ke nna komang ka nna makese ke tladitse.

27

Pudi.

Ke pudi ka kgwatla ke a fata ka fata ka lala.

Noga.

Ke noga ke mo sa kobo marega kobo ke molote.

Donki.

Ke pokole ga ke lewe ke lewa mosomo; ke molahiwa le sekgata, ba na pokole.

Legokolodi.

Ke legokolodi a thaka mathapha a boelela. Maoto ke manyabanya-ba ke bala ka makgolo ka re ke sepela a selela babadi.

28

Masa.

Ke masa ga ke loiwi ke sela bo ngwana kgwale go tshetshetha.

Naledi ya meso

Ke naledi ya meso
Naledi ya bo mahlafolane
Ke bonwa ke motsoga-psle
E lego go kganya; le bona

RM/

Bo-thutlwa le bo-naka le
Bo-maakgala ba khunama

Kgemo (mankobo)

Go ja go a lemogelwa
ba ana mankobo
ke mankobo ke kgano ga
ba molemoge o tsea morago
a fa dikgogo.

29

Bebele (Bible)

Ke Bebele; ke kgwadi,
Kgwadi ya bo-Yesu mafoko
Le menate ya ona o ka se
Ganne wa fetsa.

Phiri.

Ke phiri e lego phiri ya tlo
Phiri tshaba meso
Ngwana matswale
Moloi ga bonwe ka mahlo.

30

Tshwene.

Ke tshwene ke morwa
Magobje a Moloto
Legowa la gowa Moletsi.

Phukubje

Ke phukubje; phukubje
Ka lla Moletsi la Matlala
Le a falala.

Legadima

Ke legadi, e lego gadima
La manyokenyoke le
Sitisa banna go phema.

Pula.

Ke makhura a lefase,
Thari ya bloka makhura
e a khokhoropana
ke lekgotlopetša

31

Pula (Continued)

Ba Tswapong Baroka
la ba fa modulo.

Byatladi (Place)

Ke Byatladi la Mamorela'a
Mahlatsi bo ana kolobe
Bogana kgomo bo dumela
Phoofolo tsohle.
Mo ya Byatladi tsoga
'gale o tla huma ba go
timile bjôkô ya satela.

32

Sehlare.

Ke sehlare, ke tlotlamedi
'hlare sa bošego se wetša
Mafsega ka maope.

Tlou.

Ke tlou a bo Bolepyš
Sekhuta motho ka
thebola motho a twa a
se na lesoba.

Tau.

Ke tau; tau tona e lego tau
sejela leopeng.

RM/

Legokobu.

Ke legokobu, ke ntsho ya mohla;
 Le go o ka bolaela phoofolo
 Leopeng le a go bona

33

Leobu (Legobu)

Ke leobu o se bone leobu go neka kgole le ya go
 pelo e a baba.

Katsa.

Ke nkhakhane; ke ngwana
 Matome ga tlalelwe ke
 Noka ko mokgoma yo
 mogolo le ditolong tse
 magosi o a dula.
 Ke mollwa'a thalaga
 tsuku. Wa topa yena
 o humile le dinala.

34

Dikgwedi.Legobye (February)

Ke legobye la mpa le
 modula sepa le mahlohlokwe.

Kgwedi ya ngwetsi (November).

Ke kgwedi ya ngwetsi'a mogale
 selemo le lehlabula.

Ngweta (December)

Ke ngweta bosego ke a fofa.

Sisi (April)

Sisi leseba ke sebile kgwedi
 lehlabula.

RM/

Makola (July)

Makola dihlare kgwedi ya
male hla phefo.

35

Phupu (August)

Ke phupu legodi ke boile
le tlile go ntsha matsema.

Nakwe (September)

Nakwe e tswa matsema.

Morenane (October)

Ke morenane, morena pelo tsa
balemi le badisa.

Dikgomo

le dikgomo malokano di tsotsama
melome di kwa ka nko;
ra modungwane ka mahle ga di bone
di lala mobu x bya re ba isa tsa tia
letshitelo; (motedi)
makokotlo monabalala mangwakana
a go rema banna mohlotle.
Ke leope le wetsa difofu le ba
ba nago mahle ba wela;
ba mmalodi le nkong.

36

Khudu.

Ke mokhudu morwa Magampi,
Sehlahlogantsha dikgopetla,
Ke mokhudu, maphoofolo ohle a
Ntseba, ba ntseba bo mmutla
morwa Masekona leho ke tshaba la
thoko, la mpya ke hwa ke kganyetsa
Ke mokhudu phoofolo ya meboto.

RM/

Mebala-bala ke apere,
 Dikgepetla ke hlahlagantshitse,
 Ke phoofolo ye sepelang ka mpa,
 Ga se mpa ke sepela ka legapi. Kotse ke rwele magetleng
 ke ntlo ke rwala ge kea maoto. Go sepeleng ga ke e kgole, maoto a
 ka a imelwa ke setopo. Byang ke fula mphofa mebotong. O bone
 wena motsumi o tsoang wa fihla ke tsena ntlong wa tloga kea tswa
 ka sepela, nna mokhudu morwa Magampi.

A kgobokane maphoofolo ohle ramaano o bitswa nna fela, nna
 khudu morwa Magampi.

RM/

End. S. 726 (b)

S. 726 Adultery, marriage, initiation, ect. at Molépo's(?). *K 34/92*